

Krzysztof Sawicki

Uniwersytet w Białymstoku [k.sawicki@uwb.edu.pl]

Relacje nieletnich z policją w środowisku otwartym w perspektywie profilaktyki społecznej i resocjalizacji

Abstrakt: W artykule przeanalizowano koncepcje teoretyczne oraz badania dotyczące zagadnienia kontaktów nieletnich z funkcjonariuszami policji zwracając uwagę na ich konfliktowy charakter. Poruszaną problematykę przeanalizowano z trzech perspektyw: środowiskowej, jednostkowej oraz sytuacyjnej. Analizując rolę czynników środowiskowych, szczególną rolę przypisano rodzinie oraz grupom rówieśniczym. Charakteryzując perspektywę jednostkową zwrócono uwagę na rolę wieku, płci oraz pochodzenia jako czynników rzutujących na relacje z policją. W kontekście sytuacyjnym zwrócono uwagę na opór, poczucie krzywdy jako czynniki prowadzące do intensyfikacji przebiegu interwencji. Podkreślono, że konfliktowy charakter relacji może prowadzić do eskalacji napięć skutkujących stosowaniem sankcji, wzrostem dystansu i oporu oraz naznaczeniem.

Słowa kluczowe: Nieletni, relacje z policją, środowisko otwarte, resocjalizacja

Wprowadzenie

Z badań nad relacjami młodzieży z policją wynika, że jest to trudny do uchwycenia problem znajdujący odzwierciedlenie w konfliktogennym modelu funkcjonowania adolescentów, przejawiający się w zachowaniach odbiegających od norm społecznych i zazwyczaj skutkujący interwencją stróżów prawa (McAra & McVie, 2010; Carr, Napolitano, & Keating, 2007; Hinds, 2007; Piquero, Fagan, Mulvey, Steinberg, & Odgers, 2005). W dyskusjach i komentarzach zwraca się uwagę na jego konfrontacyjny charakter pomijając czynniki kształtujące relacje między obiema stronami. Są one o tyle istotne, że postrzegane nawet jako zdarzenia incydentalne rzutują na

względnie trwałe model percepcji przez dorastającą jednostkę instytucji gwarantującej porządek i bezpieczeństwo, co w dalszej perspektywie może także utrudniać proces adaptacji społecznej, dorastania, zaś w przypadku młodzieży społecznie nieprzystosowanej proces resocjalizacji.

Trudno w literaturze polskiej wskazać badania, w których dokonano by analizy relacji między funkcjonowaniem nieletnich a postępowaniem funkcjonariuszy policji. Poniższe analizy są zatem próbą jej charakterystyki z uwzględnieniem prawidłowości stwierdzonych w badaniach zrealizowanych za granicą.

W literaturze przedmiotu wskazuje się dwa dominujące modele relacji między instytucją policji a obywatelami (Reisig & Parks, 2006, pp.609-612). Pierwszy z nich sprowadza się do wymiaru środowiskowego, wyeksponowania jakości życia obywateli, specyfiki miejsca zamieszkania, infrastruktury oraz więzi łączących mieszkańców. Stanowią one w miarę spójny system - mikroświat, umożliwiający jednostkom budowanie relacji interpersonalnych w oparciu o rodzinę i grupy sąsiedzkie zgodnie z obowiązującym w środowisku habitusem. Drugie z podejść ma wymiar indywidualny i związane jest z postrzeganiem przez daną osobę instytucji policji. Zdaniem autorów może być rozpatrywane w dwóch perspektywach: ogólnej, przejawiającej się w stosunku jednostki do instytucji policji oraz kontekstualnej, będącej w miarę trwałą opinią ukształtowaną w efekcie doświadczenia działania funkcjonariuszy w określonej sytuacji (np. podczas interwencji).

Również w studiach nad relacją nieletnich z policją zauważa się zbliżone dwie wiodące perspektywy, czego przykładem może być propozycja Bena Browna i Reeda Benedict (2002). Ich zdaniem w pierwszym z wymienionych obszarów kluczową rolę odgrywa kontekst sytuacyjny, do którego autorzy zaliczają ryzyko wiktyimizacji (rozumiane jako indywidualnie postrzeganą obawę przed byciem ofiarą przestępstwa) oraz specyfikę środowiska zamieszkania (ze szczególnym uwzględnieniem relacji interpersonalnych). Do drugiego obszaru autorzy zaliczają czynniki określone mianem indywidualnych: pochodzenie etniczne nieletnich, płeć, doświadczenia z kontaktów z policją oraz wiek i wynikającą z niego specyfikę funkcjonowania w przestrzeni społecznej, zwłaszcza w nieformalnych grupach rówieśniczych.

Zaproponowane przez przywołanych autorów dwudzielne układy czynników będą punktem odniesienia do dalszych analiz literatury przedmiotu w formie fuzji sprowadzającej się do trzech

kontekstów: środowiskowego jednostkowego oraz sytuacyjnego. Pozwoli to na uwzględnienie fenomenu środowiska lokalnego, jego wychowawczej roli wielokrotnie podkreślanej przez autorów z zakresu pedagogiki społecznej i resocjalizacyjnej (Ambrozik, 2016; Kowalski, 1984, 1988), fenomenu okresu adolescencji, doświadczanych w tym okresie prawidłowości rozwojowych, które mogą być rozpatrywane jako czynniki zwiększające ryzyko zachowań sprzecznych z obowiązującymi normami. Ostatni z wyróżnionych kontekstów odnosi się do doświadczeń jednostkowych, dookreślających opinie na temat nie tylko policji jako instytucji, ale także skutków potencjalnej interwencji, związanych z przypisaniem sprawstwa czynu sprzecznego z normami a w efekcie naznaczenia społecznego i związanych z nim konsekwencji stygmatyzacji.

Kontekst środowiskowy

Odnosząc się do perspektywy środowiskowej kluczowym czynnikiem rzutującym na relacje obywateli i policji jest poczucie satysfakcji z pracy funkcjonariuszy na poziomie społeczności. W świetle badań kluczowym czynnikiem kształtującym poczucie satysfakcji jest funkcjonująca w środowisku opinia na temat skuteczności policji w zwalczaniu przestępstw. Ta zależność jest wprost proporcjonalna: poczucie skuteczności jest gwarantem poczucia bezpieczeństwa, niskim wskaźnikiem przestępczości i wiktyimizacji. Z drugiej strony, wysokie wskaźniki obu problemów podważają autorytet i zaufanie do stróżów prawa, świadczą o ich słabości w rozwiązywaniu żywotnych problemów określonego środowiska. Co istotne, w tej zależności różnice etniczne czy kulturowe odgrywają rolę drugoplanową, ponieważ priorytetowym czynnikiem kształtującym analizowane relacje jest opinia na temat skuteczności zwalczania przestępczości przez policję (Reisig & Parks, 2006). Dodatkowym elementem kształtującym opinię o policji jest zauważalna obecność funkcjonariuszy w środowisku. Jest to czynnik minimalizujący skalę zachowań dewiacyjnych, gdyż stosunkowo częsta, adekwatna do potrzeb obecność stróżów prawa przekłada się na minimalizację ryzyka zachowań sprzecznych z prawem; prosty rachunek zysków i strat skłania ich do konstatacji, zgodnie z którą nie opłaca się podejmować zachowań podważających porządek publiczny (Sindall, McCarthy, & Brunton-Smith, 2017, s. 359).

Ta sytuacja wygląda odmiennie w środowiskach, w których obecność policji można określić jako nieadekwatną, niewystarczającą i w niewielkim stopniu przeciwdziałającą łamaniu prawa. Zgodnie z tą prawidłowością obywatele, którzy niezbyt korzystnie oceniają bezpieczeństwo oraz infrastrukturę w miejscu zamieszkania cechują się większym negatywizmem wobec

funkcjonariuszy aniżeli osoby pochodzące z dzielnic o wysokim wskaźniku bezpieczeństwa (Reisig & Parks, 2003, ss. 38–40). Krytyczna opinia o policji jako niezaradnej (albo nadużywającej prerogatyw) rzutuje na niski poziom zaufania a nawet kształtowania postaw oporu wobec niej oraz reprezentujących ją funkcjonariuszy (tamże, ss. 44-45). Siłą rzeczy interwencje policji w takich środowiskach stanowią szczególne doświadczenie dla obu stron. Wynika to z faktu, że wspomniana dysatisfakcja oraz nieufność a nawet wrogość do analizowanej instytucji sprawiają, że funkcjonariusze muszą zmierzyć się z dystansem społecznym i uprzedzeniami, postawami wrogimi i prowokującymi do zastosowania przymusu bezpośredniego. W konfrontacyjnej sytuacji dochodzi do wygenerowania antagonistycznej relacji między osobami z tak zwanych trudnych dzielnic a policją, co sprowadza się do nakręcania spirali oporu oraz interwencji, skutkujących powtarzającym się wzorcem postępowania: zatrzymaniem a niejednokrotnie postępowaniem sądowym. Warto nadmienić, że opisana spirala zdarzeń daje zazwyczaj tylko pozorne rozwiązanie problemu, ponieważ powrót do środowiska otwartego osób zatrzymanych przez funkcjonariuszy i potencjalny kontakt z policją w przyszłości będzie skutkował eskalacją oporu i konfliktu a w efekcie - kolejną interwencją policji (Sindall i in., 2017, s. 346).

Uwzględniając analizowany kontekst środowiskowy należy podkreślić, że niebagatelną rolę odgrywa w nim funkcjonujący wśród najbliższych model postrzegania analizowanej instytucji oraz jej funkcjonariuszy: przez członków grup rówieśniczych oraz najbliższej rodziny. W odniesieniu do pierwszego z obszarów należy podkreślić, że istotnym elementem kształtującym relacje nieletnich z policją jest złożony kontekst czynników socjokulturowych, którego szczególnym odzwierciedleniem jest model funkcjonowania młodzieży wywodzącej się z środowisk zurbanizowanych. Są to środowiska, które (w porównaniu z innymi grupami adolescentów) cechuje zdecydowanie ponadprzeciętna liczba interwencji, zdecydowanie niższy poziom zaufania wobec instytucji, idące w parze z prowokacjami słownymi, czy nawet dążeniu do konfrontacji (A. R. Piquero, 2008).

Szczególnym elementem dookreślającym kontekst środowiskowy jest specyfika relacji między nieletnim a rodzicami. W tym obszarze autorzy przypisują znacznie dwóm czynnikom: wzorcom kryminogennym w rodzinie oraz postawie rodziców wobec funkcjonariuszy prawa (Austin, 2011; Decker & Van Winkle, 1996; Luecken, Roubinov, & Tanaka, 2013). W świetle badań pełnią one rolę kluczową, w o wiele większym stopniu aniżeli jednostkowe doświadczenia nieletnich

o charakterze dewiacyjnym, presja grupy czy doświadczanie represji ze strony stróżów prawa (Sindall i in., 2017, s. 359). Warto podkreślić, że międzygeneracyjny wzorzec relacji rodziców i dzieci wobec instytucji w środowisku ulega niewielkim przemianom podczas okresu adolescencji, stając się matrycą postrzegania policji (tamże). W efekcie negatywne nastawienie wobec funkcjonariuszy może doprowadzić do daleko posuniętych skutków związanych z interwencją czy zatrzymaniem i przyczynić się do eskalacji problemu oraz utrwalenia negatywnego wzorca w środowisku rodzinnym.

Elementem wspólnym, z którym nieletni mają kontakt zarówno w rodzinie jak i w grupach rówieśniczych (a dookreślającym negatywny stosunek do funkcjonariuszy) jest lekceważenie prawa (*legal cynicism*) - postawa mieszkańców ubogich, mniejszościowych wspólnot, przejawiająca się w przekonaniu o niekompetencji, niesprawiedliwości i bezduszości wymiaru sprawiedliwości (Kirk & Papachristos, 2011). W efekcie osoby wywodzące się z grup mniejszościowych nie mają chęci do współpracy z policją, nie zgłaszają przypadków naruszenia prawa. Z drugiej strony, zamiast prawa stanowionego w takich środowiskach stosuje się prawo bazujące na specyficznym pojęciu szacunku, honorze i prawie zemsty, sprowadzającymi się do samozwańczego wymierzania sankcji, poprzez cały wachlarz obowiązujących w grupie środków mających nieformalny i pozaprawny charakter (tamże).

W tym kontekście warto zwrócić uwagę na opisywany przez Elijah Andersona kod ulicy (Anderson, 1999). W kontekście analizowanej problematyki to specyficzny sposób bycia, który można uznać za prowokacyjny względem funkcjonariuszy; jest on właściwy nie tylko dla osób łamiących prawo, to także swoisty uliczny sznyt, habitus, przejawiany nawet przez osoby, które stronią od przemocy (tamże, ss. 72-73). W tym wymiarze można zatem stwierdzić, że niejednokrotnie źródłem problemu nie jest zachowanie policji ale z założenia negatywny stosunek danej społeczności wobec funkcjonariuszy oraz reprezentowanej przez nich instytucji (Rosenbaum i in., 2005, ss. 344–345).

Dodatkowo należy zwrócić uwagę, że negatywna informacja na temat policji (na przykład zbyt brutalnej interwencji) ma w życiu społeczności o wiele większą siłę oddziaływania aniżeli informacja pozytywna. Prawidłowość wpisuje się w mechanizm paniki moralnej (Cohen, 2011), zgodnie z którym policja postrzegana jest negatywnie, jako źródło zła i niesprawiedliwości, zaś jej działania są wyolbrzymiane i przedstawione w zdecydowanie niekorzystnym świetle. Zgodnie

z wnioskami z badań Weitzera (2002) taką rolę pełnią również doniesienia medialne, gdyż informacje o brutalności interwencji wzmacniają choćby na krótki okres negatywną postawę wobec stróżów prawa i stanowią istotne dopełnienie czynników stricte środowiskowych.

Kontekst jednostkowy

Osobną grupę problemów w relacji nieletnich z policją stanowią czynniki wpisujące się w perspektywę jednostkową. Zgodnie z przyjętą opcją składają się na nią tak zwane twarde dane (wiek, płeć, oraz pochodzenie społeczne). Badacze są zgodni, że wiek nastoletni cechuje szczytowy wzrost przestępczości nieletnich (Moffitt, 1993; Tittle & Ward, 1993). Z badań wynika, że kluczowym momentem popadania przez nieletnich w konflikt z policją jest 13-15 rok życia z tendencją do obniżania się progu wiekowego (Sindall i in., 2017, ss. 344–345; Noszczyk-Bernasiewicz, 2016). Dochodzi wówczas do zmiany postaw, wzrostu notowanych przejawów demoralizacji oraz czynów karalnych a w efekcie interwencji policji (Stewart, Morris, & Weir, 2014, ss. 32–34).

Poszukując przyczyn tej prawidłowości warto wskazać na dwie istotne przesłanki natury teoretycznej. W psychologicznej literaturze przedmiotu zwraca się uwagę, na specyficzną cechę młodości, jaką jest skłonność do podejmowania ryzyka, przekonanie nieletnich o swojej „niezniszczalności” (*invulnerability*) (D. Lapsley & Hill, 2010; D. K. Lapsley, 2003). Przekonanie to skutkuje podejmowaniem działań nieprzemyślanych, bez antycypowania ich konsekwencji, lekkomyślnym podejściu nie tylko do aktywności własnej, lecz także do skutków ubocznych, jakie mogą stać się udziałem innych osób. Inną prawidłowością cechującą nieletnich jest - zdaniem Williama K. Muira - „irracjonalność”, przejawiająca się w nieadekwatnym przewidywaniu skutków zachowań. Antycypowane konsekwencje są zdecydowanie odmienne od tych, które są przewidywane przez dorosłych, wpisując się w schemat zachowań postrzeganych jako przejawy łamania obowiązujących norm (Muir, 1977, s. 127 za: Belvedere, Worrall, & Tibbetts, 2005 s.32).

Dodatkowym czynnikiem komplikującym wzajemne relacje jest także resentyment wobec dorosłych, szeroko rozumianej władzy, który można uznać za swoistość okresu adolescencji. Jest on niejednokrotnie tożsamy z antagonistycznymi, wręcz prowokacyjnymi zachowaniami wobec autorytetów oraz instytucji, między innymi takich jak policja. (McAra & McVie, 2010). W tym kontekście kluczowym czynnikiem są niewłaściwe zachowania młodzieży w przestrzeni

publicznej, skutkujące interwencją ze strony stróżów prawa, udzieleniu reprimendy, zatrzymaniu oraz innych czynnościach dyscyplinujących (Stewart i in., 2014, ss. 23–24). Co istotne, antagonistyczne zachowania wobec samych policjantów (na przykład podczas zatrzymania) zwiększają ryzyko uwikłania nieletniego w spiralę zdarzeń związanych ze stosowaniem procedur przez funkcjonariuszy policji bądź - w dalszej konsekwencji - przez wymiar sprawiedliwości (Sargeant & Bond, 2015, ss. 918–919). Warto w tym miejscu wspomnieć, że wraz z wiekiem postawa wobec policji ulega pozytywnej reorientacji, która (choćby w minimalnym stopniu) jest zauważalna w każdej grupie, niezależnie od statusu społecznego, miejsca zamieszkania czy poruszanych w niniejszym tekście doświadczeń (Stewart i in., 2014, ss. 23–24). Potwierdza zarazem konfliktogeny charakter okresu adolescencji.

W kontekście wspomnianych twardych danych stwierdza się również, że dziewczęta są nastawione wobec policji mniej antagonistycznie niż anizeli chłopcy (Chapple, Vaske, & Worthen, 2014; Szczepanik & Chomczyńska-Rubacha, 2006). Jako przyczynę wskazuje się większe uwikłanie chłopców w funkcjonowanie ulicznych gangów, identyfikację z grupami, które z założenia podważają bądź negują powszechnie uznawane autorytety, preferują zachowania sprzeczne z obowiązującymi normami (Anderson, 1999; Miller, 1958). W takich strukturach dziewczęta sporadycznie funkcjonują na prawach członków. Typową rolą jest bycie partnerką nieletniego członka ulicznego gangu, która nie przekłada się na konfrontacyjny, wrogi charakter interakcji (McRobbie & Garber, 2003; Chapple i in., 2014).

W sposób szczególny zwraca się uwagę na relacje nieletnich z rówieśnikami preferującymi antyspołeczne wzorce, pozostawanie poza kontrolą: zarówno rodzicielską jak i szkolną podczas wagarów. Pierwsze kontakty z policją w tym wieku stają się w efekcie bazą dla budowania postawy opartej na opisanym wyżej resentymentem i wrogości wobec policji przyczyniając się w efekcie do coraz większego oporu wobec funkcjonariuszy podczas potencjalnej konfrontacji (Moffitt, Caspi, Rutter, & Silva, 2001).

Odnosząc się do pochodzenia społecznego nieletnich należy podkreślić oczywisty i szeroko opisany w literaturze fakt zależności między socjalizacją w środowiskach z problemem wykluczenia i marginalizacji a resentymentem wobec instytucji policji oraz reprezentujących ją funkcjonariuszy. W analizowanym wymiarze na szczególną uwagę zasługuje wspomniany wyżej kod ulicy (który można postrzegać jako immanentną postawę oporu) oraz lekceważenie prawa,

które jako elementy modelu bycia w środowisku kształtują postawę antagonistyczną wobec stróżów prawa. Dodatkowym czynnikiem są opinie na temat zachowania funkcjonariuszy w konkretnych sytuacjach związanych z interwencją czy aresztowaniem członka społeczności. Na szczególną uwagę zasługuje posługiwanie się przez nieletnich doświadczeniem pośrednim. Ma ono miejsce w sytuacji, kiedy dany nieletni nie miał kontaktu bezpośredniego z funkcjonariuszami, jednak opinia na ich temat jest kształtowana przez narracje innych osób (członków rodziny, rówieśników), które (przykładowo) doświadczyły interwencji, w efekcie te informacje stają się bazą do ukształtowania własnej, stereotypowej opinii. W tym kontekście można stwierdzić, że „tak jak obawa przed przestępstwami jest znaczna w środowiskach o niskim ryzyku wiktylizacji i na odwrót (paradoks strachu), to stosunek do policji nie jest ściśle powiązany z bezpośrednim doświadczeniem” (Rosenbaum i in., 2005, ss. 344–345). To oznacza, że negatywny, stereotypowy obraz policji może być kształtowany w okresie adolescencji również przez informacje, które tylko w części odzwierciedlają rzeczywisty obraz konkretnej interwencji.

Kontekst sytuacyjny

Kontakt nieletnich z funkcjonariuszami stanowi kolejny istotny czynnik rzutujący na jakość relacji między młodzieżą a policją w środowisku otwartym. Z racji swojej złożoności powinien być rozpatrywany jako doświadczenie jednostkowe, indywidualne. Według badań Stephena G. Brandla i współpracowników ogólną ocenę działań policji na poziomie jednostkowym kształtują dwa rodzaje doświadczeń: interwencji policji oraz udziału w pracy operacyjnej (na przykład poprzez składanie zeznań) (za: Stewart i in., 2014, ss. 23–24). Stwierdza się, że osoby których kontakt z policją był spowodowany koniecznością interwencji, udzielenia pomocy, są nastawione do służb zdecydowanie pozytywnie. Z oczywistych względów osoby, które stały się obiektem interwencji wskutek zakłócania porządku przejawiają postawę negatywną (tamże).

W tym kontekście wytlumaczeniem prawidłowości kształtowania postawy ludzi wobec aparatu prawa zajmował się między innymi Lawrence Sherman (1993). Poszukiwał on odpowiedzi na pytanie o wpływ i właściwości oporu w relacji między zwykłymi obywatelami a funkcjonariuszami policji. Interesujące poznawczo było dla niego to, dlaczego niektórzy ludzie doświadczając zatrzymania przez policję nigdy więcej nie są notowani jako sprawcy wykroczeń czy przestępstw, inni zaś popadają notorycznie w konflikt z prawem. Autor sformułował tezę o recydywie jako formie nieposłuszeństwa jednostki wobec systemu społecznego i społeczeństwa

jako całości. Jego zdaniem niektóre osoby są bardziej predestynowane do ponownego złamania norm i reguł współżycia społecznego z racji ich umiejscowienia w strukturze społecznej oraz impulsywnej reakcji na naruszenie praw jednostki podczas interwencji. Zgodnie z tą tezą w przypadku wielu osób będących obiektem interwencji policji ich konfrontacyjna postawa to nic innego jak reakcja na subiektywne poczucie niesprawiedliwości i represyjność systemu. Jego zdaniem to także przeciwdziałanie stygmatowi oraz swoisty skutek uboczny poczucia wstydu wynikającego z bycia podmiotem policyjnej interwencji. W efekcie - jak stwierdza Sherman -niektóre osoby będące obiektem interwencji stróżów prawa są mniej podatne na działania systemu, gdyż postrzegają go jako niesprawiedliwy i niewiarygodny (Sherman, 1993).

Poczucie krzywdy jest bazą dla kształtowania postawy antagonistycznej wobec prawa oraz jego przedstawicieli, co staje się przyczyną kolejnych incydentów. Ten wątek został także poruszony w pracy Toma R.Tylera „Why Pople Obey The Law” (za: Reisig & Parks, 2003, ss. 44–45). Zgodnie z tezą autora zarówno postępowanie funkcjonariuszy jak i przebieg sprawy przed sądem odbywające się z poszanowaniem prawa mają o wiele bardziej pożądany społecznie wpływ na jednostkę aniżeli w sytuacji przedmiotowego i wyłącznie proceduralnego traktowania sprawców. W podobnym tonie wypowiadają się Nicole L. Piquero i Leana A. Bouffard (2003), które zauważyły, że wśród czynników warunkujących źródła oporu osób będących obiektem oddziaływań interwencyjnych jest: postrzeganie sankcji jako przejawu niesprawiedliwości, poczucia stygmatu oraz osłabienia więzi ze społeczeństwem (co prowadzi do marginalizacji i wykluczenia). Autorki podkreślają, że postępująca internalizacja naznaczenia minimalizuje zakładaną przez instytucje resocjalizacyjne zmianę zachowań. Zgodnie z ich tezą sankcja jest z założenia czynnikiem budzącym w doświadczającej ją jednostce reakcję oporu i w nieznacznym stopniu zapobiega kolejnym aktom dewiacji; co więcej, prowadzi do legitymizowania peryferyjnego status quo jednostki komplikując tym samym proces readaptacji i reintegracji (tamże).

Podsumowanie

Podsumowując dokonaną analizę literatury przedmiotu warto podkreślić kilka istotnych prawidłowości. Z badań jednoznacznie wynika, że połączenie dwóch czynników: jednostkowego (adolescencja) oraz środowiskowego (społeczności doświadczającej wykluczenia i marginalizacji) to szczególne wyzywanie w pracy funkcjonariuszy policji w środowisku. W świetle

przywoływanych badań skutkuje ono kształtowaniem postaw, które można określić mianem resentymentu, antagonizmu a nawet wrogości.

Tytułem zakończenia warto być może postawić pytanie o sposób reagowania funkcjonariuszy policji na tego rodzaju bodźce podczas interwencji. O ile niepodważalne jest podejmowanie środków mających na celu zapewnienie spokoju i bezpieczeństwa obywateli to z drugiej strony warto mieć także na uwadze, że nieadekwatne stosowanie prerogatyw może stać się początkiem trajektorii wypadania nieletniego poza margines społeczeństwa, niejednokrotnie skutkujące stygmatem komplikującym procesy resocjalizacji readaptacji i reintegracji.

Abstract: Juveniles and their relations with police in open environment in the perspective of social prevention and rehabilitation.

The article presents theoretical concepts and research in the extent of minors - police encounters, paying attention to their confrontational nature. This issue was analysed from three perspectives: environmental, individual and situational. Family and peer groups were described as the basic environmental factors. Age, gender and social background were analysed as typical individual factors. Describing situational context, attention was paid to resistance and injustice as factors leading to intensification of the police intervention. It was emphasized that the confrontational nature of the encounters may lead to the escalation of conflicts, applied sanctions, increase social distance, resistance and labelling process.

Keywords: Juveniles, police encounters, open environment, social rehabilitation

Bibliografia:

[1] Ambrozik, W. (2016). *Pedagogika resocjalizacyjna. W stronę uspołecznienia systemu oddziaływań*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.

[2] Anderson, E. (1999). *Code of the Street: Decency Violence, and the Moral Life of the Inner City*. New York: W.W. Norton and Company.

[3] Austin, M. J. . (2011). Introduction: Understanding Crime and Delinquency from Multiple Social Science Perspectives. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 21(3),

209–211. <https://doi.org/10.1080/10911359.2011.564548>

[4] Belvedere, K., Worrall, J. L., & Tibbetts, S. G. (2005). Explaining Suspect Resistance in Police-Citizen Encounters. *Criminal Justice Review*, 30(1), 30–44.

[5] Brown, B., & Benedict, W. R. (2002). Perceptions of the Police: Past Findings, Methodological Issues, Conceptual Issues and Policy Implications. *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*, 25(3), 543–580.

[6] Carr, P. J., Napolitano, L., & Keating, J. (2007). We never call the cops and here is why: A qualitative examination of legal cynicism in three Philadelphia neighborhoods. *Criminology*, 45(2), 445–480.

[7] Chapple, C., Vaske, J., & Worthen, M. G. F. (2014). Gender Differences in Associations with Deviant Peer Groups: Examining Individual, Interactional, and Compositional Factors. *Deviant Behavior*, 35(5), 394–411.

[8] Cohen, S. (2011). *Folk Devils and Moral Panics: The Creation of the Mods and Rockers*. London and New York: Routledge Taylor&Francis Group.

[9] Decker, S. H., & Van Winkle, B. (1996). *Life in the Gang: Family, Friends, and Violence*. New York: Cambridge University Press.

[10] Hinds, L. (2007). Building police–youth relationships: The importance of procedural justice. *Youth Justice*, 7(3), 195–209.

[11] Kirk, D. S., & Papachristos, A. V. (2011). Cultural Mechanisms and the Persistence of Neighborhood Violence. *Cultural Mechanisms and the Persistence of Neighborhood Violence*, 116(4), 1190–1233.

[12] Kowalski, S. (1984). Środowisko lokalne w wychowawczym funkcjonowaniu społeczeństwa. *Rocznik Pedagogiczny*, 9.

[13] Kowalski, S. (1988). Wychowawcze funkcjonowanie społeczeństwa. *Kwartalnik Pedagogiczny*, (1).

[14] Lapsley, D., & Hill, P. L. (2010). Subjective invulnerability, optimism bias and adjustment in emerging adulthood. *Journal of Youth and Adolescence*, 39, 847–857.

[15] Lapsley, D. K. (2003). The two faces of adolescent invulnerability. W D. Romer (Red.), *Reducing adolescent risk: Toward an integrated approach* (ss. 25–31). Newbury Park,: Sage.

[16] Luecken, L. J., Roubinov, D. S., & Tanaka, R. (2013). Childhood family environment, social competence, and health across the lifespan. *Journal of Social and Personal Relationships*,

30(2), 171–178.

[17] McAra, L., & McVie, S. (2010). Youth crime and justice: Key messages from the Edinburgh Study of Youth Transitions and Crime. *Criminology and Criminal Justice*, 10(2), 179–209.

[18] McRobbie, A., & Garber, J. (2003). Girls and Subcultures: An Exploration. W. S. Hall & T. Jefferson (Red.), *Resistance Through Rituals Youth subcultures in post-war Britain* (ss. 209–222). New York: Taylor&Francis.

[18] Miller, W. B. (1958). Lower Class Culture as a Generating Milieu of Gang Delinquency. *Journal of Social Issues*, 14(3), 5–19.

[20] Moffitt, T. E. (1993). Adolescence-limited and life-course-persistent antisocial behavior: A developmental taxonomy. *Psychological Review*, 100(4), 674–701.

[21] Moffitt, T. E., Caspi, A., Rutter, M., & Silva, P. A. (2001). *Sex Differences in Antisocial Behaviour. Conduct Disorder, Delinquency, and Violence in the Dunedin Longitudinal Study*. Cambridge: Cambridge University Press.

[22] Muir, W. K. (1977). *Police: Streetcorner Politicians*. Chicago: University of Chicago Press.

[23] Noszczyk-Bernasiewicz, M. (2016). Demoralizacja i czyny karalne wśród nieletnich – dynamika i rozmiary. *Resocjalizacja Polska*, (11), 145–162. <https://doi.org/10.22432/pjsr.2016.11.11>

[24] Piquero, A. R. (2008). Disproportionate Minority Contact. *The Future of Children*, 18(2), 59–79.

[25] Piquero, A. R., Fagan, J., Mulvey, E. P., Steinberg, L., & Odgers, C. (2005). Developmental trajectories of legal socialization among serious adolescent offenders. *Criminology*, 96(1), 267–298.

[26] Piquero, N. L., & Bouffard, L. A. (2003). A Preliminary and Partial Test of Specific Defiance. *Journal of Crime and Justice*, 26(1), 1–21. <https://doi.org/10.1080/0735648X.2003.9721168>

[27] Reisig, M. D., & Parks, R. B. (2003). Neighborhood Context, Police Behavior and Satisfaction with Police. *Justice Research and Policy*, 5(1), 37–65.

[28] Reisig, M. D., & Parks, R. B. (2006). Experience, quality of life, and neighborhood context: A hierarchical analysis of satisfaction with police. *Justice Quarterly*, 17(3), 607–630.

[29] Rosenbaum, D. P., Schuck, A. M., Costello, S. K., Hawkins, D. F., & Ring, M. K. (2005). Attitudes Toward the Police: The Effects of Direct and Vicarious Experience. *Police Quarterly*, 8(3), 343–365.

- [30] Sargeant, E., & Bond, C. E. W. (2015). Keeping it in the family: Parental influences on young people's attitudes to police. *Journal of Sociology*, 51(4), 917–932.
- [31] Sherman, L. W. (1993). Defiance, deterrence, and irrelevance: A theory of the criminal sanction. *Journal of Research in Crime & Delinquency*, 30(4), 445–473.
- [32] Sindall, K., McCarthy, D. J., & Brunton-Smith, I. (2017). Young people and the formation of attitudes towards the police. *European Journal of Criminology*, 14(3), 344–364.
- [33] Stewart, D. M., Morris, R. G., & Weir, H. (2014). Youth Perceptions of the Police: Identifying Trajectories. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 12(1), 22–39.
- [34] Szczepanik, R., & Chomczyńska-Rubacha, M. (2006). Płeć jako zmienna różnicująca orzeczenie stopnia demoralizacji nieletnich dziewcząt i chłopców. W *Role płciowe. Socjalizacja i rozwój*. Łódź: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Humanistyczno-Ekonomicznej.
- [35] Terrill, W., & Reisig, M. (2003). Neighborhood Context and Police Use of Force. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, (40).
- [36] Tittle, C. R., & Ward, D. A. (1993). The interaction of age with the correlates and causes of crime. *Journal of Quantitative Criminology*, 9(1), 3–53.
- [37] Weitzer, R. (2002). Incidents of police misconduct and public opinion. *Journal of Criminal Justice*, 30, 397–408.